

význam i pro zdejší právníctví, neboť jimi se v úpravě zástavního práva inspiroval i nový občanský zákoník. Také posledně uvedené kodifikaci – byť je vzhledem k datu uzavření rukopisu označena ještě jako *lex ferenda* – se autor v dostatečné míře věnuje nejen v úvodní studii, ale průběžně v celé knize, takže čtenář má k dispozici detailní výklad o dosud účinné právní úpravě i hutný přehled o úpravě nové.

Lukáš Vymazal dobře dokládá způsobem zpracování i obsahem svého díla pravdivost Tilschova poznamenání, že právní věda je především vědou praktickou. Není přirozeně na recenzi, aby tlumočila obsah knihy; u komentáře to ostatně ani dost dobře nejde. Přesto lze ilustrativně poukázat na některé partie.

Zvláštní pozornost si např. zaslouží zasvěcený výklad o vzniku zástavního práva k movitým věcem (a nemovitým věcem neevidovaným v katastru nemovitostí) bez odevzdání zástavy, zařazený jako komentář k § 158 o.z. (s. 114 an.). Nejde jen o vznik zástavního práva zápisem do Rejstříku zástav, jemuž se autor věnuje velmi podrobně, ale i o speciální úpravy hypoteckárního zástavního práva vztahované k rejstříku leteckému, námořnímu, k rejstříku ochranných známek apod. Pozoruhodný je kritický rozbor stávající úpravy Rejstříku zástav (s. 117 an.) vzhledem k jeho povaze jako neveřejného seznamu. Tím je, jak autor uvádí, zcela popřen jeho smysl. Autor také poukazuje na praktické problémy spojené s vyhledáváním v Rejstříku zástav. V těžce partii komentáře zaujme zvláštní kapitola zabývající se vznikem zástavního práva k silničním motorovým vozidlům a důkladná kritická analýza rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2099/2004 z 12. dubna 2005, podle kterého zástavní právo k silničnímu motorovému vozidlu a přípojnému vozidlu vzniká zápisem zástavního práva do technického průkazu a registru silničních vozidel (s. 119 an.).

Jinou neobyčejně zdařilou částí komentáře je výklad o nabytí zástavního práva od neoprávněného (s. 136 an.). K němu tématicky váže rozbor otázky, jaký význam má pro zástavní právo třetí osoby odstoupení od smlouvy o převodu vlastnického práva. Autor se na s. 141 an. věnuje teoreticky zajímavému a prakticky závažnému problému, zda zcizitelovo odstoupení od smlouvy o převodu vlastnického práva ruší i zástavní právo, které nabyvatel zřídil třetí osobě ještě dříve, než k odstoupení od smlouvy došlo, hodnotí vývoj judikatury k této otázce i názory vyslovené v odborné literatuře na toto téma a dospívá ke zcela přesvědčivým závěrům.

Těmito příkladnými poukazy na obsah Vymazalova spisu recenzent nemíní naznačit, že by si jiné části díla nezasloužily pozornost. Instruktivní jsou např. pojednání o pohledávkách, jejichž uspokojení lze zástavním právem zajistit (s. 70 an.), kritická analýza úpravy a výkladu otázek týkajících se právních dispozic zástavního dlužníka se zástavou (s. 161 an.), včetně rozboru judikatury vylučující smluvní omezení zástavního dlužníka v těchto dispozicích, nebo podrobný a zasvěcený výklad o věřitelově uspokojení ze zástavy (s. 176 an.).

Knihou Lukáše Vymazala o zástavním právu představuje po odborné stránce kvalitní, autorsky pečlivě zpracované dílo, které usnadňuje poznání právně komplikované a prakticky významné právní úpravy institutu, který se mezi způsoby zajištění volí velmi často.

prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš
Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i.

**Kubát M. Současná česká politika. Co s neefektivním režimem?
Brno: Barrister & Principal, 2013, 120 s.**

Michal Kubát, docent politikologie působící na Fakultě sociálních věd UK a vyučující též na Právnické fakultě UK, přichází po několika zdařilých monografiích (jmenujme *Demokracii*

v Polsku z roku 2005 a *Politickou opozici v teorii a středoevropské praxi* z roku 2010, která vyšla i v Německu a v Polsku) s útlou knížkou *Současná česká politika. Co s neefektivním režimem?*.

Toto čtivé dílo propojuje výstižná vysvětlení klíčových politologických pojmů a konceptů s velmi podnětným zamýšlením nad stavem současné české politiky a možnostmi jeho zlepšení. Je to výborná popularizace politologie, ale rovněž vynikající učební text osvětlující tu část politologie, která má nejvíce styčných ploch se státovědou a ústavním právem. Věřím tedy, že si najde řadu čtenářů mezi právníky a studenty právnických fakult. Jsem také rád, že s naprostou většinou Kubátových názorů mohu souhlasit; na několik výjimek upozorním níže.

Michal Kubát začíná své pojednání vymezením pojmu politický režim, který chápe úžeji než politický systém. Zatímco politický systém je široce chápáná síť vztahů mezi politickou mocí a společností (s. 15), politický režim představuje reálný způsob získávání a vykonávání politické moci, včetně jeho hodnotového zakotvení (s. 17). Politický režim není dán jen ústavou, ale také, a možná v první řadě, podobou politického stranictví, která je zase ovlivňována volebním systémem (s. 19).

Opírá se o úvahy řady politologů (jmenujme Maurice Duvergera, Arenda Lijpharta, Giovanniho Sartoriho, Roberta Dahla, Miroslava Nováka a Jana Kyselů), vysvětluje Michal Kubát podstatu poloprezidentského režimu, různých podob parlamentního režimu a fenoménů prezidencializace politiky (pod nímž se skrývá posilování autonomie a moci politických předáků, prezidentů, premiérů, předsedů stran) a racionalizace parlamentního režimu, jakož i rozdíl mezi majoritní (westminsterskou) a konsensuální demokracií (s. 25–57).

Michal Kubát se domnívá, že otázku „který režim je nejlepší“ nelze klást obecně, nýbrž jen ve vztahu ke konkrétnímu státu (s. 54–57); proto se také nezabývá prezidentským režimem, který dobře funguje jen ve specifických podmínkách USA, a v kontextu České republiky se o něm neuvažuje (srov. ale pozoruhodný návrh reformy Ústavy směrem k prezidentskému režimu z pera poslance Davida Ratha, sněmovní tisk 907).

Českou republiku charakterizuje jako neracionalizovaný parlamentní režim (s. 63–69) přiklánějící se spíše ke konsensuální demokracii (s. 59–61) a zamýšlí se nad dvěma cestami ke zlepšení jeho stavu – nad posunem k poloprezidentskému režimu a nad racionalizací parlamentního režimu, přičemž preferuje druhou z cest.

Poloprezidentský režim, v němž „obě hlavy exekutivy, tj. prezident a premiér, mají reálnou výkonnou moc, o kterou se dělí v závislosti na politických podmínkách, přičemž režim je konstruován tak, že výkonná moc je obecně nadřazena moci zákonodárné“ (s. 29), neodpovídá realitě České republiky ani po zavedení přímé volby prezidenta. Ani novela Ústavy totiž prezidentovi nedává větší moc vládnout, činit exekutivní rozhodnutí, jediné snad větší vliv (s. 62); o převaze exekutivy nad legislativou nemůže být v České republice řeč vůbec. Týž názor má Ústavní soud v nálezu Pl. ÚS 27/12, kde v souvislosti s ústavním požadavkem 50 000 podpisů pro kandidáta na prezidenta republiky jako případné překážky v přístupu k volené funkci uvádí, že „ústavní systém České republiky je založen na systému zastupitelské demokracie (čl. 2 odst. 1 Ústavy) a parlamentní formy vlády, a na tom nic nemění ani zavedení přímé volby prezidenta“.

Michal Kubát se zamýšlí i nad možností cíleného přechodu k poloprezidentskému režimu změnou Ústavy, nevýhody podle jeho názoru převládají nad výhodami, za hlavní nevýhodu pokládá politickou neprůchodnost, jinak uznává, že pro poloprezidencialismus jsou u nás (jako pro typ majoritní demokracie, viz níže) empiricky vhodné podmínky, a je přesvědčen, že by v českém prostředí spíš prokázal přednosti jako ve Francii než negativa jako v Rumunsku (s. 77–79).

Dále se tedy Michal Kubát soustředí na cesty racionalizace parlamentního režimu. Vychází přitom z předpokladu, že ačkoli ČR má blíž ke konsensuální demokracii (vícestranické koalice, převaha zákonodárné moci, multipartismus, poměrný volební systém, silný ústavní soud

a centrální banka, bikameralismus a spíše rigidní ústava; srov. tabulku na s. 60), podle sociálních hledisek jsou v ČR takřka ideální podmínky pro majoritní demokracii. Klíčová je relativní etnická, konfesní ad. homogenita české společnosti, díky níž existuje v politickém stranictví jediná významná konfliktní linie (*cleavage*), totiž socioekonomická. Stranický systém je tak v zásadě bipolární a zavedení majoritního principu by tak posílilo akceschopnost režimu, aniž by nějaká významná sociální skupina trpěla ztrátou v míře reprezentativnosti režimu (s. 72). Konsenzuální demokracie je tradicí zcela jinak sociálně složené První republiky, od níž je již záhodno se odchýlit.

Hlavní lék na slabiny českého politického režimu tak Michal Kubát nachází v zavedení dvoukolového většinového systému voleb do Poslanecké sněmovny. Identifikuje-li jako hlavní problémy a) institucionální slabost politických stran (danou zanikáním malých a značnou vnitřní nesourodostí velkých stran), b) přílišnou ideologickou polarizaci stranického systému (danou zejména existencí silné antisystémové KSČM) a c) povolební paty (nebo slabé stojedničkové vlády; s. 87), pak dvoukolový většinový systém nabízí řešení přinejmenším druhého a třetího problému. Systém absolutní většiny totiž zásadně oslabuje antisystémové strany (jak je patrné i z výsledků voleb do Senátu) a dává naději na výraznější většiny v Poslanecké sněmovně.

Další výhodou dvoukolových systémů, kterou zdůrazňuje už Giovanni Sartori ve *Srovnávacím ústavním inženýrství*, je podpora umírněných stran s koaličním potenciálem, které mají větší schopnost získat spojení mezi prvním a druhým kolem voleb. Snad jen posílení vnitřní soudržnosti velkých stran si od většinového volebního systému nelze slíbit. Systém s jednomandátovými obvody by ale tlačil politické strany k nabízení výraznějších osobností, což by české politice jen prospělo; o výraznější osobnosti v politice a užší vazbu mezi voliči a poslanci ostatně usilují i jiné dva reformní návrhy týkající se volebního systému – jak návrh prezidenta Miloše Zemana představený v Senátu (systém poměrného zastoupení s menšími volebními obvody a panašování), tak návrh aktivisty Karla Janečka (systém dvou pozitivních a jednoho negativního hlasu v dvoumandátových obvodech).

Na rozdíl od Michala Kubáta bych neviděl problém ani v následné shodnosti volebního systému pro Poslaneckou sněmovnu a Senát. Účelem rozdílnosti volebních systémů bylo totiž zabránění prvorepublikové politické identitě obou komor. Politická různost komor by však i tak byla zajištěna delším volebním obdobím Senátu a obměňováním Senátu po třetinách.

Změna volebního systému by samozřejmě vyžadovala změnu Ústavy, která v čl. 18 zakotvuje pro Poslaneckou sněmovnu princip poměrného zastoupení [to byl také důvod, proč Ústavní soud nálezem Pl. ÚS 42/2000 (č. 64/2001 Sb.) musel zrušit značně disproporční systém prosazený ODS a ČSSD v roce 2000; autorovu kritiku tohoto nálezu na s. 67 tak nesdílím].

Naprosto souhlasím s Michalem Kubátem v jeho kritice nesystémového zavedení přímé volby prezidenta (s. 95–104); zajímavý je poznatek, že zavedení přímé volby prezidenta nezvyšuje politickou participaci občanů a vede často naopak ke snížení účasti v klíčových, parlamentních volbách (podle politoložky Margit Tavitsové průměrně o sedm procentních bodů; s. 99). Přímá volba prezidenta bez reálné moci jen zvyšuje potenciál konfliktu mezi prezidentem a vládou, a již tak slabá vláda je tím dále oslabována.

Právě slabost vlády a dlouhodobá dominance Poslanecké sněmovny je dalším vážným problémem české politiky, který Michal Kubát analyzuje. Celá úvaha vychází z konceptu racionalizovaného parlamentního režimu, z myšlenky Giovanniho Sartoriho, že parlamentní režim funguje tím lépe, čím je vláda vůči parlamentu silnější (jako příklady uvádí premiérský systém Velké Británie a kancléřský systém Německa). Slabost vlády se projevuje především v zákonodárném procesu – vládní předlohy nemají přednost před poslaneckými, poslanecké návrhy zákonů jsou nezřídka úspěšné a i vládní návrhy zákonů doznávají v Poslanecké sně-

movně četných změn, a to i na základě pozměňovacích návrhů vládních poslanců. Poslanecká sněmovna je fakticky nerozpustitelná (na úspěšném rozpuštění se musí podílet přinejmenším většina poslanců), vlády mívají těsné většiny, pokud vůbec, a oslabuje je i prezident, který nikdy nebyl pouhým formálním reprezentantem státu (na rozdíl od Michala Kubáta si nemyslím, že ústavní postavení prezidenta se oproti První republice oslabilo, naopak, existence významných nekontrasignovaných pravomocí podle čl. 62 Ústavy prezidenta posiluje).

Co Michal Kubát navrhuje? Vládu proti Poslanecké sněmovně by mohl posílit z Německa, Španělska a Polska známý institut konstruktivního vota nedůvěry (Poslanecká sněmovna může vyslovit nedůvěru vládě, jen navrhne-li zároveň nového premiéra); vládní návrh novely Ústavy (sněmovní tisk 668) ale kritizuje jako nedotažený – např. není jasné, proč by takto ustavený premiér musel se svou vládou do třiceti dnů žádat Poslaneckou sněmovnu znovu o vyslovení důvěry (s. 80).

Podle polského vzoru dále navrhuje inovovat proces sestavování vlády po volbách, který se zejména v roce 2006 těžce zadrhával. Polský model (srov. čl. 154 a 155 polské ústavy) má jednak kratší lhůty (premiér je designován do čtrnácti dnů a do dalších čtrnácti dnů s vládou žádá o důvěru), jednak se v sestavování vlády střídají prezident (první a třetí pokus) a Sejm (druhý pokus); neuspěje-li ani třetí pokus, prezident musí (v ČR jen může) Sejm rozpustit (s. 81–82). Michal Kubát by ústavně posílil i postavení premiéra ve vládě (srov. čl. 148 a 149 polské ústavy), i když i český premiér je ústavně (ne však nutně politicky) poměrně silný (navrhuje ministry a jejich pověření konkrétními ministerstvy, premiérovu návrhu na odvolání ministra je prezident povinen vyhovět, srov. čl. 74 Ústavy, atd.).

Na úrovni vnitřních parlamentních pravidel by Michal Kubát přivítal příklon k usměrněné parlamentní kultuře; ztížil by vznik poslaneckých klubů uprostřed volebního období, posílil pravomoci předsedajícího k usměrnění rozprav, zavedl by časové limity pro projevy poslanců i celé rozpravy k jednotlivému bodu, zvýhodnil by vládní návrhy zákonů před poslaneckými a omezil by možnosti poslanců podávat pozměňovací návrhy k vládním předlohám (s. 85).

Kubátova knížka na příkladu České republiky výstižně ilustruje základní politologické pojmy a koncepty a nabízí zajímavá řešení české politické krize – přechod k majoritní demokracii, zavedení dvoukolového většinového systému, posílení vlády konstruktivním votem nedůvěry a preciziaci procesu sestavování vlády a přechod k usměrněné parlamentní kultuře. Jsou to recepty rozumné, promyšlené, osvědčené a uskutečnitelné.

Kubátův hlas by neměl přeslechnout nikdo z těch, kdo přemýšlejí nad stavem české politiky a možnostmi jeho změny. Stejně tak je Kubátova knížka výborným politologickým základem pro studium českého ústavního práva.

JUDr. PhDr. Jan Wintr, Ph.D.

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Longchamps de Bérier F. Law of Succession: Roman Legal Framework and Comparative Law Perspective. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2011, 290 s.

“Roman law is, above all, the legacy of legal thought. It shows how law reflects values and what those values might be from the legal perspective. The study of the experience of Roman law enables us to see which legal principles work, what actually is constant, and what, regardless of the changing circumstances, can always be brought back.”

I týmito slovy renomovaný polský profesor rímskeho práva, Franciszek Longchamps de Bérier, tlmočí čitateľovi spôsob, akým vo svojej publikácii s názvom *Law of Succession*: